

ОХОРОНА ПРАЦІ

Лекція № 1

Тема 2 ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ

ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

- 1992 рік - вперше в Україні було прийнято Закон України «Про охорону праці»
- з 1994 року в Україні розроблюються Національні, галузеві, регіональні та виробничі програми поліпшення стану умов і безпеки праці на виробництві
- 2002 рік - прийнято нову редакцію закону «Про охорону праці» відповідно до вимог законодавства ЄС

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ ОХОРОНИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ

На державному рівні утворено:

- Національну раду з питань безпечної життєдіяльності населення;
- Державну службу гірничого нагляду та промислової безпеки України;
- Національний науково-дослідний інститут промислової безпеки та охорони праці;
- Головний навчально-методичний центр служби

ОСНОВНІ ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ

Законодавство України про охорону праці – це система взаємозв'язаних нормативно-правових актів, що регулюють відносини у галузі охорони праці.

- Кодекс законів про працю України,
- Закон України «Про охорону праці»,
- Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення»,
- Закон України «Про охорону здоров'я»,
- Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційний захист»,
- Закон України «Про пожежну безпеку»,
- Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» та ін.

КОНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ПРАЦІ

- У ст. 43 Конституції України записано:
- "Кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується“;
- "Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижчу, яка визначена законом“;
- "Використання праці жінок і неповнолітніх на небезпечних для їхнього здоров'я роботах забороняється“.

Гарантії прав громадян на охорону праці

Права працівників

Право на охорону праці при укладенні трудового договору

Права на охорону праці під час роботи

Право на пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці

Право на забезпечення спецодягом, засобами індивідуального захисту

Право на відшкодування шкоди у разі ушкодження здоров'я

Право на додаткові пільги для жінок, неповнолітніх, інвалідів

Обов'язки роботодавців

Створення на робочих місцях безпечних умов праці

Інформування працівників про небезпечні та шкідливі фактори

Організація навчання з охорони праці

Придбання, комплектування та утримання засобів індивідуального захисту

Забезпечення переведення працівника за станом його здоров'я на легшу роботу

Забезпечення додаткових заходів безпеки праці для пільгових категорій працівників

ОСНОВНІ ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ

- Верховна Рада України ухвалила Закон України "Про охорону праці" (редакція 2002р.), в якому (ст. 4) задекларовані **основні принципи державної політики** у сфері охорони праці:
  - ✓ **Пріоритет життя та здоров'я працівників** по відношенню до результатів виробничої діяльності підприємства;
  - ✓ **Повна відповідальність роботодавця** за створення безпечних і нешкідливих умов праці;
  - ✓ **Використання економічних методів управління** охороною праці, проведення політики пільгового оподаткування, що сприяє створенню безпечних і нешкідливих умов праці;

ОСНОВНІ ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ

- ✓ **Обов'язковий соціальний захист працівників**, повне відшкодування шкоди особам, потерпілим від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;
- ✓ **Комплексне вирішення завдань охорони праці** на підставі національних програм з цих питань та з урахуванням інших напрямів економічної і соціальної політики, досягнень в галузі науки і техніки та охорони навколишнього середовища;
- ✓ **Встановлення єдиних нормативів з охорони праці** для всіх підприємств, незалежно від форм власності та видів їх діяльності;

ОСНОВНІ ЗАКОНОДАВЧІ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ

- ✓ **Здійснення навчання** населення, професійної підготовки та підвищення кваліфікації працівників з питань охорони праці;
- ✓ **Співпраця і проведення консультацій** між роботодавцями та профспілками (представниками трудових колективів) при прийнятті рішень з охорони праці;
- ✓ **Міжнародне співробітництво** в галузі охорони праці, використання світового досвіду організації роботи щодо поліпшення умов і підвищення безпеки праці.

Принцип	Зміст
Пріоритет життя і здоров'я працівників	Пріоритет життя і здоров'я працівників, повна відповідальності роботодавця за створення належних, безпечних і здорових умов праці
Соціальний захист працівників	Соціальний захист працівників, повного відшкодування шкоди особам, які потерпіли від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань;
Адаптація до можливостей людини	Адаптація трудових процесів до можливостей працівника з урахуванням його здоров'я та психологічного стану
Інформація та навчання	Інформування населення, навчання, професійна підготовка і підвищення кваліфікації працівників з питань охорони праці
Незалежність від форм власності та видів діяльності	встановлення єдиних вимог з охорони праці для всіх суб'єктів підприємницької діяльності незалежно від форм власності та видів діяльності
Економічні методи управління охороною праці	використання економічних методів управління охороною праці, участь держави у фінансуванні заходів щодо охорони праці, залучення добровільних внесків та інших надходжень на ці цілі
Комплексний підхід	Комплексне розв'язання завдань охорони праці на основі загальнодержавної, галузевих, регіональних програм з цього питання та з урахуванням інших напрямів економічної і соціальної політики, досягнень в галузі науки і техніки та охорони довкілля
Координація	координація діяльності органів державної влади, установ, організацій, об'єднань громадян, що розв'язують проблеми охорони праці, а також співробітництво між роботодавцями та працівниками, між усіма соціальними групами під час прийняття рішень з охорони праці на місцевому та державному рівнях
Суцільний технічний контроль	підвищення рівня промислової безпеки шляхом забезпечення суцільного технічного контролю за станом виробництв, технологій та продукції, а також сприяння підприємствам у створенні безпечних та нешкідливих умов праці
Міжнародне співробітництво	використання світового досвіду щодо поліпшення умов і підвищення безпеки праці на основі міжнародного співробітництва

ОСНОВНІ ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ

- ▣ **Охорона праці** — це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів і засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини в процесі трудової діяльності

(Закон України «Про охорону праці» стаття 1)

ПОЛОЖЕННЯ ПРО МЕДИЧНИЙ ОГЛЯД ПРАЦІВНИКІВ

Положенням про медичний огляд працівників встановлено:

- **єдиний порядок організації і проведення попереднього (при прийомі на роботу) і періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників, зайнятих на важких роботах, на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці або таких, де є необхідність у професійному доборі, а також щорічного обов'язкового медичного огляду осіб у віці до 21 року;**
- **обов'язки, права і відповідальність власника підприємства (установи, організації).**

ПОЛОЖЕННЯ ПРО МЕДИЧНИЙ ОГЛЯД ПРАЦІВНИКІВ

Організацію і проведення медоглядів забезпечують:

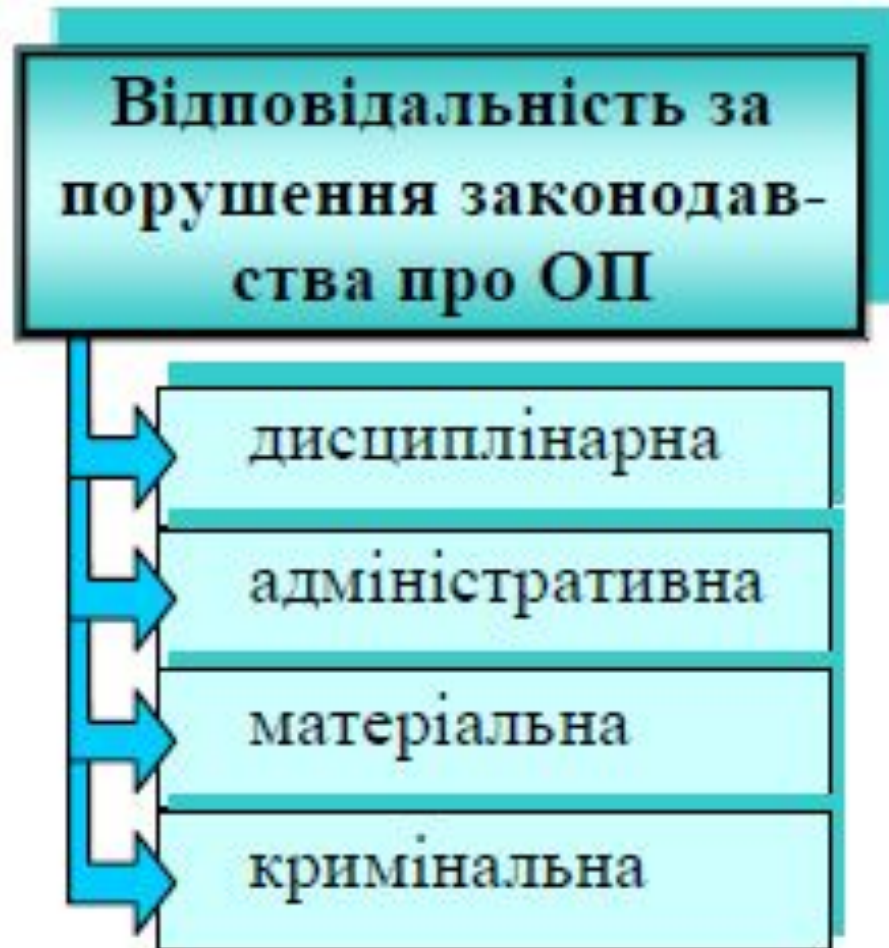
- власник підприємства незалежно від форм власності і виду діяльності;
- органи й установи Міністерства охорони здоров'я України: лікувально-профілактичні, санітарно-епідеміологічні, науково-дослідні та ін.

Власник за рахунок засобів підприємства:

- організовує проведення медичних оглядів,
- відшкодовує витрати на лікування, професійну і медичну реабілітацію осіб з професійними захворюваннями,
- на обстеження конкретних умов праці для складання санітарно-гігієнічної характеристики робочого місця.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ І ПРАЦІВНИКІВ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ

- Відповідно до ст. 44 Закону України "Про охорону праці"

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ І ПРАЦІВНИКІВ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ

- **Дисциплінарна відповідальність** полягає у накладенні дисциплінарних стягнень. Відповідно до ст. 147 КЗпП встановлено такі дисциплінарні стягнення: догана, звільнення з роботи.
- **Адміністративна відповідальність** накладається на посадових осіб, винних у порушеннях законодавства про охорону праці у вигляді грошового штрафу.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ І ПРАЦІВНИКІВ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ

- **Матеріальна відповідальність** включає відповідальність як працівника, так і власника (підприємства).
- У ст. 130 КЗпП вказується, що працівники несуть матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну підприємству (установі) через порушення покладених на них обов'язків, у тому числі, і внаслідок порушення правил охорони праці.
- Власник підприємства (установи) несе матеріальну відповідальність за завдану шкоду працівникові незалежно від наявності провини, якщо не доведе, що шкоди завдано внаслідок непереборної сили або умислу потерпілого.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПОСАДОВИХ ОСІБ І ПРАЦІВНИКІВ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ

- **Кримінальна відповідальність** настає, якщо порушення вимог законодавства та інших нормативних актів про охорону праці створило небезпеку для життя чи здоров'я громадян.

Кримінальна відповідальність визначається у судовому порядку, відповідно до Кримінального кодексу України.

ОСНОВНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ

- **Нормативно-технічну базу охорони праці** складають нормативно-правові акти з охорони праці (НПАОП) та нормативні (локальні) акти про охорону праці окремих підприємств
- Це правила, ОСТи, норми, положення, статuti, інструкції, керівництва, вказівки, рекомендації, вимоги, технічні умови безпеки, переліки та інші, яким надано чинність норм, обов'язкових для виконання.

Основні законодавчі та нормативні акти з охорони праці

Закони України

Державні нормативні акти про охорону праці (ДНАОП)

Державні стандарти України

Міждержавні стандарти ССБТ

Санітарні норми і правила

Будівельні норми і правила

ОСНОВНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ

ДНАОП X.XX - X.XX - XX

- Рік затвердження
- Порядковий номер (в межах даного виду)
- Вид нормативного акта
- Група
- Скорочена назва нормативного акту

НАОП X.X.XX - X.XX - XX

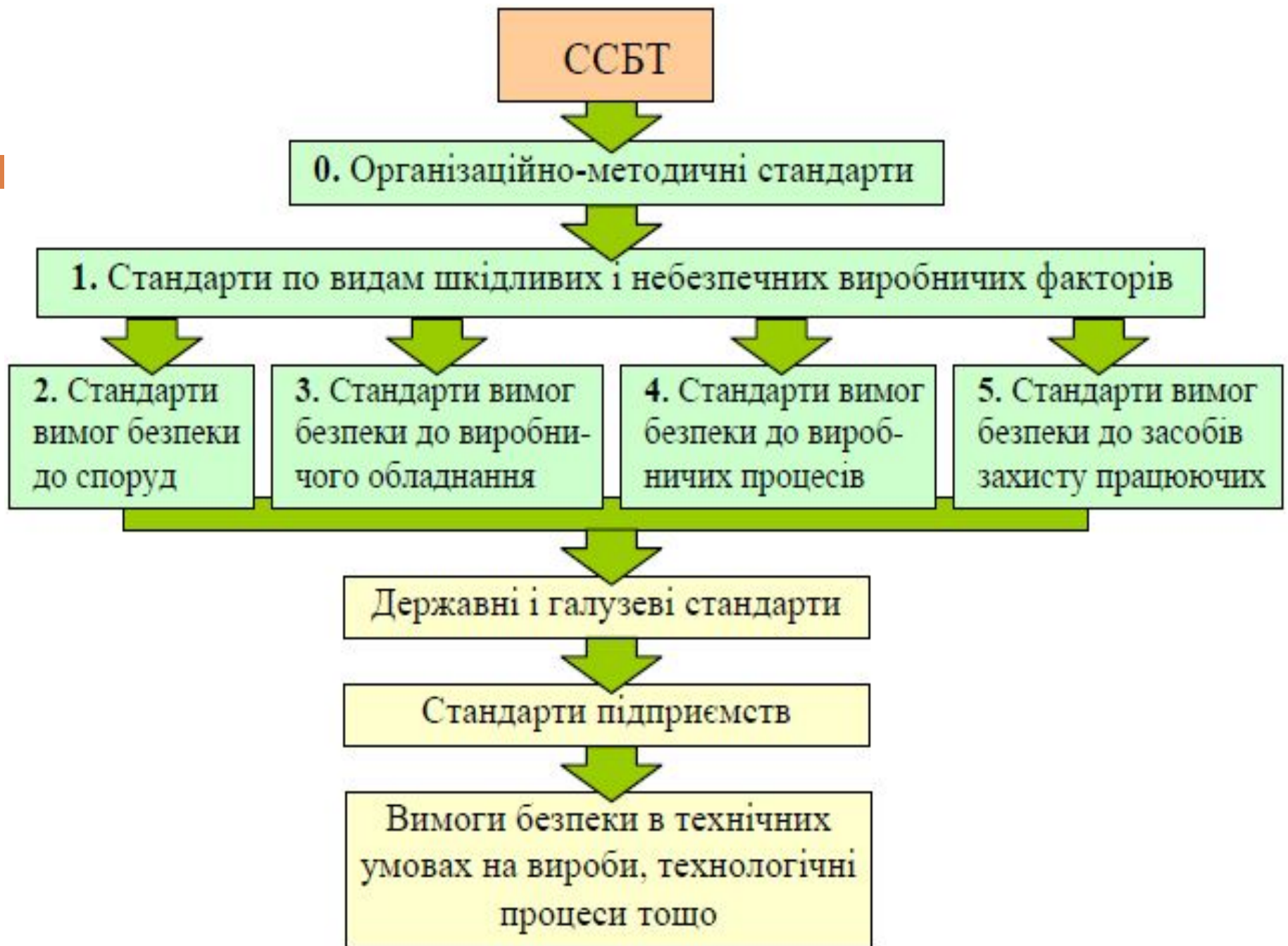
- Рік затвердження
- Порядковий номер (в межах даного виду)
- Вид нормативного акта
- Група відповідно до класифікатора галузей народного господарства
- Скорочена назва нормативного акту

ОСНОВНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ

До нормативних актів, які входять до законодавства з охорони праці, також відносяться:

- - Міждержавні нормативні акти – ГОСТи, система стандартів безпеки праці (ССБТ),
- - Нормативні акти з охорони праці відомств, міністерств, інших державних органів.

ОСНОВНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ

ССБТ - це комплекс взаємопов'язаних стандартів, які націлені на забезпечення безпеки праці.

ГОСТ ХХ. Х. ХХХ - ХХ - міждержавний нормативний акт.

Шифр у державній системі стандартів для ССБТ - 12

- ❑ ССБТ складається з 10 підсистем, які мають шифри від 0 до 9.
- ❑ Шифр 0 означає організаційно-методичні стандарти (основні положення, терміни, визначення). Наприклад: **ГОСТ 12.0.003-74 ССБТ. Небезпечні і шкідливі виробничі фактори. Класифікація.**
- ❑ Шифр 1 означає стандарти вимог і норм для видів небезпечних і шкідливих виробничих факторів. Наприклад: **ГОСТ 12.1.005-88 ССБТ. Загальні санітарно-гігієнічні вимоги до повітря робочої зони.**

Граничні норми підймання і переміщення важких предметів неповнолітніми (Наказ МОЗ України від 22. 03. 1996р. № 59)

Календарний вік, років	Граничні норми ваги вантажу (кг)			
	Короткочасна робота		Тривала робота	
	юнаки	дівчата	юнаки	дівчата
14	5	2,5	-----	-----
15	12	6	8,4	4,2
16	14	7	11,2	5,6
17	16	8	12,6	6,3

ОСНОВНІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ АКТИ ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ

- До **основних нормативних актів підприємства** належать:
- ✓ Положення про систему управління охороною праці на підприємстві;
- ✓ Положення про службу охорони праці підприємства;
- ✓ Положення про комісію з питань охорони праці підприємства;
- ✓ Положення про навчання, інструктаж і перевірку знань працівників з питань охорони праці;
- ✓ Наказ про порядок атестації робочих місць на їх відповідність нормативним актам про охорону праці;
- ✓ Інструкції з охорони праці для працюючих за професіями і видами робіт та ін.

ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ

- **Фінансування охорони праці в Україні (згідно Закону України «Про охорону праці», ст. 19) здійснюється роботодавцем.**
- Для підприємств, незалежно від форм власності, або фізичних осіб, які використовують найману працю, **витрати на охорону праці становлять не менше 0,5 відсотка від суми реалізованої продукції.**
- На підприємствах, що утримуються за рахунок бюджету, **витрати на охорону праці передбачаються в державному або місцевих бюджетах і становлять не менше 0,2 відсотка від фонду оплати праці.**